

Ерік Ларсон — популярний американський журналіст і письменник, п'ять його книжок були у списках бестселерів «The New York Times». Побудований на реальних подіях історичний роман «Диявол у Білому місті» нагороджений премією Едгара Аллана По, отримав Золотий Кинджал від Асоціації письменників-криміналістів і став фіналістом Національної книжкової премії. 2010 року Леонардо Ді Капріо придбав права на екранізацію книжки, а режисером фільму став Мартін Скорсезе.

Для проведення Чиказької «Колумбівської» виставки 1893 року — події, яка вразила світ неосяжною величиною творчого задуму, — архітектор Деніел Бьорнем побудував Біле місто. На півроку воно стало живою казкою для чорного, задимленого і брудного Чикаго. І поки зводили сяюче електричними вогнями диво, справжньою какофонією жаху стала похмура будівля на розі Шістдесят третьої і Воллеса. Одержимий манією вбивства аптекар Голмс обладнав її підвал газом камерою і крематорієм. А навколо за нез'ясованих обставин зникали десятки жінок, яких привабили величне свято і синьоокий красень — останнє, що вони бачили в житті...

Поza кров'ю, багнюкою і димами — ця книжка про скороминущість життя і про те, чому одні люди обирають присвятити свій нетривалий земний час здійсненню неможливого, а другі — майже промислового виробництва горя. Врешті-решт, це — історія невідвратної боротьби добра і зла, світла й темряви, Білого та Чорного міста.

Ерік Ларсон

Надзвичайно непередбачувана книжка... Ларсон — історик з душею письменника.

The Chicago Sun-Times review

Беззаперечно захоплива книжка, неперевершений роман, що інтригує й позбавляє сну.

Time Out New York

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-0848-3

ЕРІК ЛАРСОН
ДИЯВОЛ У БІЛОМУ МІСТІ

ЕРІК ЛАРСОН

ДИЯВОЛ у БІЛОМУ МІСТІ

БЕСТСЕЛЕР THE NEW YORK TIMES

КЛУБ
ОРИГІНАЛЬНОГО
ЧЛЕНСТВА

Erik Larson

THE DEVIL
— IN —
THE WHITE CITY

A Novel

Translated by Hanna Yanovska

Ерік Ларсон

ДИЯВОЛ
— у —
БІЛОМУ МІСТІ

Роман

Переклад з англійської Ганни Яновської

УДК 821.111(73)
ББК 84(7Спо)
Л25

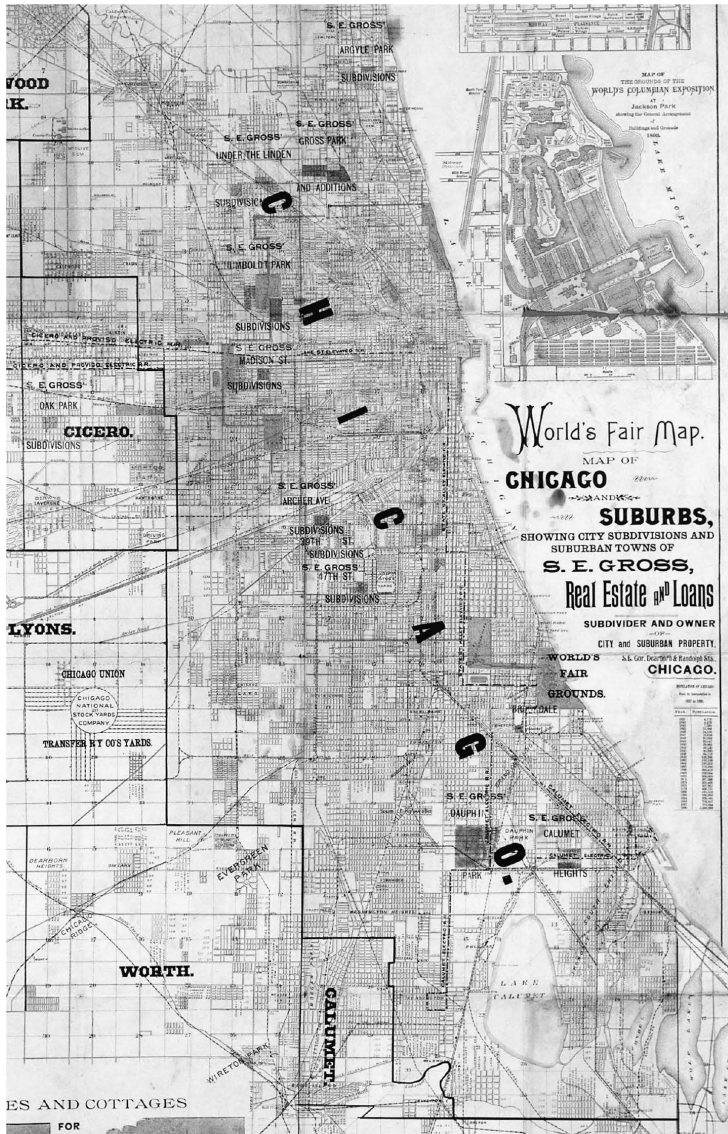
Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Larson E. *The Devil in the White City : A Novel* / Erik Larson. —
New York : Crown Publishers, 2003. — 464 p.

Дизайнер обкладинки *Agnia Temchurina*

ISBN 978-617-12-0848-3 (укр.)
ISBN 978-0-609-60844-9 (англ.)

© Erik Larson, 2003
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

Чикаго, 1891 рік

*Присвячується Кріс, Крістен, Лорен і Ерін за те,
що надали сенсу цій справі, — і Моллі, чия при-
страсть до шкарпеток утримувала нас на ногах*

Невідворотне зло

(від автора)

У Чикаго наприкінці XIX століття серед промислових димів і трамвайного передзвону жили двоє чоловіків: обидва показні, синьоокі й надзвичайно вдатні до справи, яку обрали. Кожен із цих двох утілював частину тієї динаміки, яка несла Америку на всіх парах у XX століття. Один із них — архітектор, який збудував чимало з найважливіших споруд Америки, серед яких хмарочос «Праска» в Нью-Йорку й головний вокзал у Вашингтоні; а другий був убивцею, одним із найбільш активних за всю історію, провісником одного з американських архетипів — міського серійного вбивці. Хоча ці двоє людей ніколи не зустрічалися, принаймні не були знайомі, їхні долі об'єднала одна особлива, чарівна подія, про яку сьогодні майже не згадують, але свого часу її вплив на країну був визнаний майже так само потужним, як Громадянська війна.

На подальших сторінках я розповім вам історію цих людей, але мушу одразу застерегти: хоч якими химерними й моторошними можуть здатися читачеві деякі з описаних подій, але цей твір не є художнім і не містить вимислу. Усі цитати, наведені в лапках, походять із листів, спогадів чи іншого письмового документа.

Дія відбувається здебільшого в Чикаго, але прошу в читачів пробачення за випадкові виходи за кордони штату, наприклад тоді, коли цілеспрямований, хоча й обтяжений власним горем детектив Геер заходить в останній страшний підвал. Також перепрошую за відступи, що подекуди трапляються, коли того вимагає оповідь, як-от екскурси щодо тогочасного опізнання тіл чи правильного використання герані «Чорний принц» у ландшафті, розробленому Олмстедом.

Поза кров'ю, багнюкою і димами — ця книжка про скороминущість життя і про те, чому одні люди обирають присвятити свій нетривалий земний час здійсненню неможливого, а другі — майже промислового виробництву горя. Врешті-решт, це — історія невідвортної боротьби добра і зла, світла й темряви, Білого та Чорного міста.

Ерік Ларсон
Сіетл

Не треба дрібних планів:
у них немає тих чарів,
які здатні сколихнути людське серце.

*Деніел Х. Бьорнем,
директор робіт зі створення
Всесвітньої «Колумбівської» виставки 1893 року*

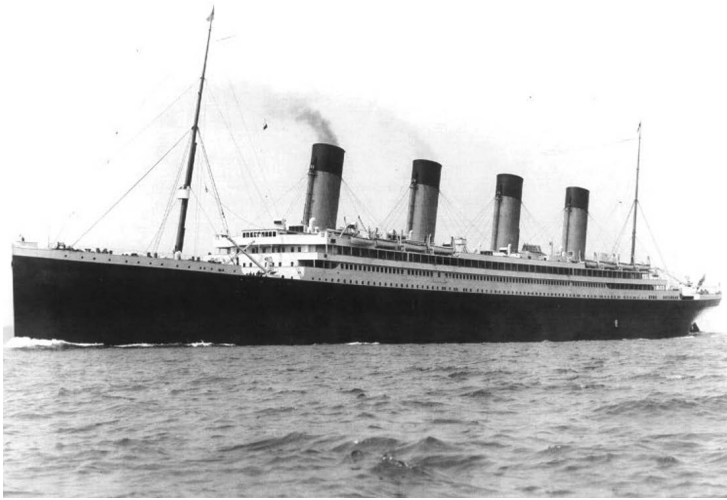
Я народився з дияволом усередині.
Я не міг нічим зарадити тому,
що вродився вбивцею, так само як поет
не може стримати натхнення до пісень.

*Д-р Г. Г. Голмс,
зізнання 1896 року*

Пролог

На борту «Олімпіка»

1912 рік

Лайнер «Олімпік» під час морських випробувань

На борту «Олімпіка»

Це відбувалося 14 квітня 1912 року, в сумний день для історії мореплавства, але, звичайно, чоловік у каюті-люкс номер 63—65 на навісній палубі С, ще про це не знав. Проте він точно знав, що в нього розболілася нога, ще гірше, ніж він очікував. Цей чоловік мав 65 років, був великий і розповнілий. Волосся посивіло, вуса майже побіліли, але очі були все одно сині-сині, і від близькості моря їхня синява стала ще яскравішою. Через хвору ногу він був змушений відкласти плавання, і тепер вона ще й не давала йому вийти з розкішної каюти, у той час як решта пасажирів першого класу, у тому числі його дружина, робили все, що забажають, а саме досліджували більш екзотичні куточки судна. Чоловікові був до душі гігантський масштаб судна, так само як подобалися пульманівські вагони й величезні каміни, тільки-от нога робила цю втіху значно помірнішою. Він визнавав, що ця системна недуга розвинулася в нього внаслідок необмеженої вірності вишуканим винам, стравам і сигарам. Біль щодня нагадував чоловікові, що його земний час добігає кінця. Допіру перед відплиттям він сказав своєму другові:

— Збільшення людського віку мене не цікавить, коли людина вже зробила свою справу, і зробила її вдало.

Чоловіка цього звали Деніел Хадсон Бьорнем, і на сьогодні це ім'я знає весь світ. То був архітектор, який зробив свою справу вдало в Чикаго, Нью-Йорку, Вашингтоні, Сан-Франциско, Манілі та багатьох інших містах. Із дружиною Маргарет, а також їхньою дочкою та її чоловіком він вирушив у великий круїз, котрий мав тривати до самого кінця літа. Бьорнем обрав саме це судно — трансатлантичний лайнер «Олімпік» компанії «White Star Line», — бо воно було нове, розкішне й велике. На той момент, коли він замовляв квитки на «Олімпік», цей корабель був найбільшим із тих, які здійснювали регулярні рейси, проте лише за три дні до початку його першого плавання рекорд розміру побито інше судно — трохи більший близнюк «Олімпіка». На тому близнюку, було відомо Бьорнему, плув один із його найближчих друзів — художник Френсіс Міллет — тим самим океаном, тільки в протилежний бік.

Коли останні промені дня зазирали в каюту Бьорнемів, вони з дружиною Маргарет подалися у їдальню першого класу, розташовану палубою нижче. Щоб не мучити ногу на грандіозних сходах, подружжя скористалося ліфтом, але Деніел зробив це без особливого бажання: у нього викликали захват вигадливо викувані залізні балюстради та величезний купол зі скла й металу, який заповнює внутрішню частину судна природним світлом. Хвора нога дедалі більше обмежувала його здатність пересуватися. Лише за тиждень до цього він постав перед принизливою необхідністю їхати на інвалідному візку через вашингтонський головний вокзал, який сам же і спроектував.

Бьорнеми повечеряли за своїм столиком у їдальні першого класу, потім повернулися до каюти, і тут без жодної особливої причини Бьорнем знову подумав про Френка

Міллета. Дослухавшись до цієї раптової думки, він вирішив передати Міллетові вітання через море потужним радіоапаратом Марконі¹, що стояв на борту «Олімпіка». Бьорнем викликав стюарда. Чоловік середнього віку в бездоганній білосніжній сорочці з накрохмаленим комірцем поніс його послання на три палуби вгору до радіорубки поряд із місцем для прогулянок команди. За кілька хвилин він повернувся, усе ще тримаючи лист у руках, і сказав Бьорнему, що радист відмовився прийняти це послання.

Бьорнем, дратівливий через біль у нозі, знову відправив стюарда нагору вимагати пояснень від радиста.

Бьорнем дуже часто думав про Міллета і про ту подію, яка звела їх, — всесвітній ярмарок у Чикаго в 1893 році. Міллет був одним із найближчих соратників Бьорнема в довгій, непростій справі будівництва ярмарку — і гіркій, і солодкій водночас.

Офіційно ярмарок називався Всесвітньою «Колумбівською» виставкою. Офіційним приводом для нього стала чотирьохста річниця відкриття Колумбом Америки, але волею Бьорнема — головного будівничого експозиції, вона перетворилася на чарівне Біле місто, що прославилося на весь світ.

Виставка тривала півроку, але за цей час контролери на вході нарахували 27,5 млн відвідувань, при тому що населення Сполучених Штатів на той час становило 65 мільйонів осіб. Рекордом виставки було понад

---

¹ Гульєльмо Марконі (1874—1937) — італійський учений і винахідник, «батько радіо», Нобелівський лауреат у галузі фізики (1909) за роботи з бездротової телеграфії.

700 000 відвідувачів за один день. Проте сам факт того, що виставка відбулася, був майже дивом. Будуючи її, Бьорнем зіткнувся з незліченними перешкодами, кожна з яких могла б — та й *мала б* — зарубати весь задум задовго до дня відкриття. Разом зі своїми архітекторами Деніел вичакував ціле місто мрії, велич і краса якого перевершила найсміливіші ідеї кожного з них зокрема. Відвідувачі виряджалися в найкраще й робили найурочистіші обличчя — неначе заходили до великого собору. Дехто не стримував сліз, зворушений такою красою. Вони куштували нову закуску з кукурудзи «Cracker Jack»¹ і новий продукт до сніданку «Shredded Wheat»². На територію ярмарку привезли цілі села з Єгипту, Алжиру, Дагомеї та інших далеких країв разом із мешканцями. Тільки на Каррській вулиці було зайнято двісті єгиптян і стояло двадцять п'ять відповідних будівель, серед них і театр на півтори тисячі місць, котрий показав Америці нове, скандальне видовище.

Усе на тому ярмарку було екзотичне, ба навіть не-осяжне.

Ярмарок був розташований на площі понад 2,5 квадратних кілометрів і містив понад 200 будівель. Один виставковий зал мав такі розміри, що в ньому могли б розміститися Капітолій США, піраміда Хеопса, Вінчестерський собор, Медісон-сквер-гарден³ і лондонський собор Святого Павла одночасно. Один з об'єктів, який спочатку відмовлялися будувати з огляду на «монструозність», став емблемою ярмарку, настільки великою і при-

---

¹ Поп-корн у карамелі.

² Сухий сніданок із подрібненого суцільного зерна пшениці з висівками.

³ Концертно-спортивний комплекс у Нью-Йорку.

голомшливою, що моментально затьмарив славу вежі Александра Ейфеля, котра так ранила самолюбство американців. Ніколи до того стільки яскравих історичних фігур — як-от Буффало Білл¹, Теодор Драйзер, Сьюзен Б. Ентоні², Джейн Аддамс³, Кларенс Дарроу⁴, Джордж Вестінгаус⁵, Томас Едісон, Генрі Адамс⁶, Ерцгерцог Франц Фердинанд, Нікола Тесла, Ігнацій Падеревський⁷, Філіп Армор⁸ і Маршалл Філд⁹ — не збиралися на одній території водночас. Річард Гардінг Девіс назвав виставку «найвизначнішою подією в історії країни від часів Громадянської війни».

Немає жодних сумнівів, що того літа на всесвітньому ярмарку творилися чудеса. Але й темрява зачепила крилом цю дивовижну подію. Десятки робітників загинули або дістали каліцтва під час будівництва цієї мрії, прирікши свої сім'ї на злидні. Ще п'ятнадцять людей загинуло під час пожежі, і убивця перетворив церемонію

-
- ¹ Справжнє ім'я — Вільям Фредерік Коді, американський військовий, мисливець на бізонів і шоумен.
  - ² Американська громадська діячка, виступала за скасування рабства і надання виборчих прав жінкам.
  - ³ Громадська діячка, активістка суфражистського руху в США. Заснувала в чиказьких нетрях реформаторську громаду «Галлгаус», котра стала центром освіти та благодійництва в тому районі.
  - ⁴ Один із найвідоміших американських юристів.
  - ⁵ Американський промисловець, інженер і підприємець, засновник компанії «Westinghouse Electric».
  - ⁶ Видатний польський історик, письменник та інтелектуал.
  - ⁷ Видатний польський піаніст, диригент, композитор, політик і державний діяч.
  - ⁸ Американський підприємець і винахідник, який заснував у Чикаго м'ясопереробну фірму.
  - ⁹ Чиказький підприємець, засновник великої мережі крамниць «Marshall Field & Co», яка проіснувала до 2006 року.

закриття події, котра мала б стати святом століття, на великий похорон. Траплялися й страшніші речі, хоча вони спливали на поверхню не одразу. Серед прекрасних творінь Бьорнема походжав убивця. Молоді жінки, які приїжджали до Чикаго подивитися на ярмарок і почати нове самостійне життя, зникали, причому востаннє їх бачили в будівлі, що належала вбивці, — вона займала цілий квартал і являла собою пародію на все, що миле серцю архітектора. Лише після виставки Бьорнем і його колеги дізналися про тривожні листи з описами зниклих дочок, котрі приїхали до великого міста й безслідно зникли.

Преса писала, що, ймовірно, десятки відвідувачів виставки зникли саме в цій будівлі.

Навіть загартовані члени клубу «Вайтчейпел», названого за районом Лондона, де діяв Джек-Різник, були вражені, дізнавшись, що саме детективи, врешті, знайшли в тому будинку, — і самим фактом, що настільки страшна людина змогла так довго приховувати свої злочинства.

Якщо спробувати пояснити ситуацію раціонально, то провину можна було б покласти на ті зміни, що стрясали Чикаго в той час. Серед такої метушні цілком зрозуміло, що молодому та красивому лікареві чорні справи сходили з рук.

Із часом, однак, навіть зовсім не містично налаштовані люди стали дивитися на ці події у менш раціональному ключі.

Він називав себе втіленням диявола і стверджував, що навіть його фізична сутність почала змінюватися. Із тими, хто передав убивцю в руки закону, коїлися доволі дивні речі, так що слова злочинця навіть почали скидатися на правду.

Для містиків же сама тільки смерть старшини присяжних уже була вагомим доказом.

У Бьорнема боліла нога. Палуба гула. У кожній точці судна відчувалося, як від сили двадцяти дев'яти котлів «Олімпіка» двигтять увесь корпус. Це було постійне явище, котре нагадувало пасажирові чи в каюті, чи в їдальні, чи в кімнаті для паління: незважаючи на те, скільки зусиль було докладено, аби ці кімнати здавалися вихопленими з Версалу чи палацу в стилі короля Якова, ви на борту корабля, котрий пливе неймовірно блакитними океанськими обширами.

Бьорнем і Міллет були тими нечисленними будівничими ярмарку, які дожили до цього дня. Так багато їхніх колег уже померло. Олмстед і Кодмен. Мак-Кім. Гант. Етвуд — за загадкових обставин. І оця найперша втрата, до якої Бьорнемові й досі важко звикнути.

Незабаром не залишиться жодного свідка, і ярмарок припинить своє існування як живий спогад у будь-чийй голові.

Хто ще залишився з-поміж ключових осіб, крім Міллета і його самого? Тільки Луїс Саллівен — озлоблений, ображений знавець з перегаром у віддиху, який, проте, не гребував заходити до кабінету Бьорнема, щоб позичити грошей чи продати якусь свою картину або начерк.

Френк Міллет принаймні досі був міцний, здоровий і сповнений приземленого доброго гумору, який так підтримував усіх довгими безсонними ночами, коли ярмарок проектувався й будувався.

Повернувся стюард. Погляд у нього став зовсім інший, стурбований. Він вибачився. Повідомлення відправити не вдалося, але в нього хоча б є пояснення. Судно, на якому перебуває Міллет, потрапило в аварію. Власне,

промовив він, «Олімпік» зараз на всіх парах тримає курс на північ, іде на допомогу: за наказом на судно потрібно взяти потерпілих пасажирів і подбати про них. Більше нічого стюардові не сказали.

Бьорнем поворухнув ногою, скривився від болю і став чекати новин. Він плекав надію, що, коли «Олімпік» прибуде на місце події, там знайдеться Міллет і розповість йому про свою неймовірну морську пригоду. У тиші власної каюти Бьорнем розгорнув щоденник.

Цієї ночі ярмарок постав перед його очима особливо виразно.

Частина I

Застигла музика

(Чикаго, 1890—1891)

Чикаго, приблизно 1889 рік

Чорне місто

Про те, як легко було зникнути.

Щодня тисячі потягів прибували й відбували з Чикаго. Багато з цих поїздів привозили незаміжніх молоденьких дівчат, які ще ніколи в житті не бачили міста, але сподівалися, що найбільше й найсуворіше з них стане їхнім домом. Джейн Аддамс, міська реформаторка, засновниця чиказького «Галл-гаусу»¹, писала: «Ще ніколи за весь час існування цивілізації стільки юних дівчат раптово не отримували свободи вийти з-під захисного батьківського даху на вулиці міста й заходити під чужий дах без супроводу». Ці жінки шукали роботу друкарок, стенографісток, швачок і ткаць. Брали їх на роботу здебільшого порядні громадяни, налаштовані на якісну та прибуткову працю. Але не завжди. 30 березня 1890 року службовець Першого національного банку розмістив у рубриці «Шукаємо працівників» газети «Chicago Tribune» попередження для стенографісток: «Ми глибоко переконані, що жоден чесний і порядний діловий чоловік при своєму глузді не даватиме

---

¹ Соціальний центр із дитячими яслами, бібліотекою, спортзалом, палітурною майстернею, художньою студією, житлом для молодих робітниць тощо. Спочатку Джейн Аддамс відкрила такий центр у Чикаго, згодом подібні з'явилися в інших містах США, і 1920 р. налічувалося 500 таких будинків.

оголошень, що шукає стенографістку біляву, привабливу, без родичів у місті, чи вимагатиме прислати фотокартку. Усі подібні вимоги вирізняються крайньою вульгарністю, і ми вважаємо, що для будь-якої дами небезпечно відгукуватися на такі негідні оголошення».

Жінки ходили на роботу пішки вулицями повз бари, гральні заклади й борделі. Порок процвітав, його офіційно терпіли. «Вітальні та спальні чесних людей були (і зараз є) доволі нудним місцем, — писав Бен Гект у пізні роки свого життя, намагаючись пояснити цю тривку рису старого Чикаго. — По-своєму було навіть приємно усвідомлювати, що за їхніми вікнами, дихаючи сірчаним димом, скрадається диявол». Макс Вебер уподібнив місто до «людини зі знятою шкірою» — і це порівняння виявилось моторошно влучним.

Безвісна смерть не була рідкістю й могла спіткати людину рано. Кожен із тисяч потягів, що прибували й відбували з міста, рухався на рівні землі. Зробивши крок із бордюру, можна було потрапити під паровоз «Chicago Limited». Щодня на міських залізничних переїздах гинуло в середньому двоє людей, часто від жахливих травм. Пішоходи, бувало, знаходили відрізані голови. Були й інші небезпеки. Трамваї падали з розвідних мостів. Кінь міг понести й потягти за собою екіпаж просто в натовп людей. Пожежі щодня забирали з десятків життів. Описуючи жертв пожежі, газетярі полюбляли використовувати слово «спеклися». У місті ходили дифтерія, тиф, холера, грип. І вбивства також були. У ті часи, коли відбувалася виставка, по всій країні різко збільшилася частота вбивств, але особливо помітним це було в Чикаго, де виявилось, що поліції бракує людей і вміння, щоб упоратися з такими обсягами карних справ. Протягом першого півріччя 1892 року в місті сталося майже вісімсот насильницьких смертей. Четверо людей на день! Головним чином убивали за обставин прозаїчних: пограбування, побутові сварки, ревності. Чоловік міг застрелити жінку, жінка —

чоловіка, діти — одне одного випадково. Це все було цілком зрозуміло. Убивств, подібних до тих, що сталися в лондонському Вайтчейпелі, не бувало. П'ять убивств, скоєних Джеком-Різником у період його активності 1888 року, не мали жодного пояснення і полонили уяву читачів по всіх Сполучених Штатах: обивателі не вірили, що подібне може трапитися в їхніх рідних американських містечках.

Але все змінювалося. Межа між моральним і порочним, здавалося, всюди розмивалась. Елізабет Кейді Стентон виступала за розлучення. Кларенс Дарроу — за вільне кохання. Молода жінка на прізвище Борден убила власних батьків.

А в Чикаго молодий красень-лікар зійшов із потяга з валізкою хірурга в руках. Він вступив у світ, сповнений гуркоту, диму, пари, виразних запахів забитої худоби. Йому це місце припало до душі.

Пізніше стали надходити листи: від Сіграндів, Вільямсів, Смайтів і незліченних інших, — адресовані до химерного похмурого замку на розі Шістдесят третьої стрит і Воллес-стрит. Рідні намагалися розшукати дочок і внуків.

Зникнути було легко, просто було й удати незнання, і дуже нескладно в цих димах і гуркоті приховати чорну справу, яка вже пустила коріння.

Таким був Чикаго напередодні найбільшого ярмарку в історії країни.

«Неприємності тільки починаються»

У понеділок вранці 24 лютого 1890 року дві тисячі людей зібралися на хіднику та проїжджій частині вулиці під вікнами редакції «Chicago Tribune»; водночас подібні юрби збиралися коло решти двадцяти восьми редакцій чиказьких щоденних газет, а також у вестибюлях готелів, у барах і конторах «Western Union» і Поштово-телеграфної компанії.

Серед тих, хто зібрався біля редакції «Тribune», були ділки, дрібні конторські службовці, мандрівні торговці, стенографістки, поліцейські та як мінімум один перукар. Хлопчики-посильні стояли теж, готові чимдуж побігти повідомляти важливі новини. Було холодно. У провулках стояв дим, і в такій атмосфері ледве було видно на кілька кварталів. Час від часу поліція розчищала шлях, аби міг проїхати черговий яскраво-жовтий трамвай. Підводи з гуртовими партиями товарів торохкотіли бруківкою, їх везли велетенські коні, видихаючи пару в довколишній туман.

Час минав у чеканні, повітря просто наелектризувалося. Адже Чикаго — горде місто. На кожній його вулиці, у кожному куточку люди вдивлялися в обличчя продавців, візників, офіціантів і посильних, намагаючись визначити, чи вже відома новина, чи добра вона, чи погана. Поки що рік був вдалий. Населення Чикаго вперше досягло мільйона, і місто посіло друге місце в країні після Нью-Йорка, хоча роздратовані філадельфійці, чиє місто раніше було другим, поквапилися зауважити, що чиказці схитрували (саме вчасно перед переписом, що робиться раз на десять років) і в 1890 році приєднали до міста великі території. Чиказці на таку шпильку лише знизували плечима. Усе одно місто велике. Сьогоднішній же успіх мав нарешті розвіяти східний стереотип, що Чикаго — просто жадібна провінція, відома лише забоєм свиней, а невдача стала б таким пониженням, від якого місто отямилось б нескоро, з огляду на те, як його верхівка нахвалялася, що воно має перемогти. Саме отакі вихваляння, а не постійний південно-східний бриз надихнули нью-йоркського редактора Чарльза Андерсона Дейну назвати Чикаго «вітряним містом».

У своїх кабінетах на верхньому поверсі будинку «Рукері»¹ сорокатрирічний Деніел Бьорнем і його партнер

---

¹ Назву можна перекласти як «гніздо граків».

Джон Рут, котрому щойно виповнилося сорок, відчували напругу особливо гостро. Вони брали участь у таємних переговорах, домовилися про певні речі й навіть провели польове дослідження заміських територій. Це були провідні архітектори Чикаго. Вони першими зводили висотні будівлі та спроектували перший у країні будинок, який міг називатися хмарочосом; здавалося, з кожним роком у світі з'являється нова найвища будівля. Коли вони переїхали до «Рукері» на розі вулиць Ла Салль і Адамса, розкішної світлої будівлі, спроектованої самим Руттом, їм відкривався такий краєвид на місто й озеро, яких раніше не бачив ніхто, крім будівельників. Проте вони знали, що сьогоднішня подія затьмарить усі їхні попередні досягнення.

Новина прийде телеграфом із Вашингтона. «Tribune» отримає її від одного з власних репортерів. Редактори, коректори та складальники формуватимуть «додаткові» випуски, а кочегари підкидатимуть вугілля лопатами в топку парових пресів. Один зі співробітників приліплюватиме кожен свіжий бюлетень до вікна, щоб перехожі могли прочитати.

Невдовзі після четвертої години, стандартного часу прибуття потяга, до «Tribune» прийшло перше телеграфне повідомлення.

Навіть Бьорнем не міг точно сказати, хто перший висунув цю пропозицію. Складалося враження, що ідея дозріла в кількох розумах одночасно, спочатку йшлося просто про відзначення чотирьохсотріччя відкриття Америки Колумбом — про те, щоб провести всесвітній ярмарок з такої нагоди. Спочатку ця ідея не набрала великої сили. У гонитві за багатством і владою, розпочатій наприкінці Громадянської війни, Америка, здавалося, не була особливо зацікавлена у відзначенні подій далекого минулого. Проте 1889 року французи зробили те, що вразило весь світ.

Зміст

Невідворотне зло	9
Пролог. На борту «Олімпіка»	13
На борту «Олімпіка»	15
Частина I. Застигла музика	23
Чорне Місто	25
«Неприємності тільки починаються»	27
Необхідні ресурси	54
«Відповідність»	69
«Не бійтеся»	85
Паломництво	100
Готель до виставки	112
Сумний краєвид	122
Точка зникнення	128
Самота	132
Частина II. Страшна битва	139
Зібрання	141
Подружня зрада	152
Досада	157
Рештки дня	179

Виклик кинуту	187
Ангел із Двайта	196
День посвяти	203
Прендергаст	221
«Я хочу вас бачити одразу»	223
Чеппелл повертається	224
«Холоднокровний факт»	230
Поява Мінні	237
Дівчата виробляють жахливі речі	245
Запрошення	258
Останні приготування	258
Частина III. У Білому місті	275
День відкриття	277
Готель «Всесвітня виставка»	286
Прендергаст	289
Ніч-чарівниця	289
Modus Operandi	300
Гарний поворот	301
Ненні	308
Запаморочення	313
Необхідні дикуни!	318
Нарешті	324
Хвиля здіймається	326
День незалежності	335
Хвилювання	339
Клаустрофобія	340
Буря і пожежа	345
Кохання	351
Химери	355
Прендергаст	364

До триумфу	365
Відїзди	368
Настає ніч.	374
Чорне місто	381
Частина IV. Викрите зло	385
«Власність Г. Г. Голмса»	387
В'язниця Моямензінг	399
Пожилець	402
Живий труп	408
«Усі ці тяжкі дні»	411
Умисне лиходійство	417
Епілог. Остання межа	419
Ярмарок	421
Відпуст	429
Голмс	435
На борту «Олімпіка»	440
Джерела і зауваги	443
Примітки	450
Бібліографія	496
Подяки	504
Список ілюстрацій	506
Абетковий покажчик	507

Літературно-художнє видання

ЛАРСОН Ерік
Диявол у Білому місті
Роман

Керівник проекту *З. О. Бакуменко*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *Н. Я. Радченко*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *С. О. Подрезов*

Підписано до друку 28.03.2016. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 27,72
Наклад 10000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: clubbookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»
61012, м. Харків, вул. Різдяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
  - на сайті Клубу: www.bookclub.ua
  - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

***Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці***

e-mail: publish@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Ларсон Е.

Л25 Диявол у Білому місті : роман / Ерік Ларсон. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 528 с.

978-617-12-0848-3 (укр.)

978-0-609-60844-9 (англ.)

Цілком побудована на реальних подіях, історія про те, як на межі двох століть велична Всесвітня виставка у Чикаго, присвячена 400-річчю відкриття Колумбом Америки, повністю змінила ставлення американців до міст, у яких вони мешкають. Саме на ній Теодор Драйзер знайшов своє кохання, а Френк Баум побачив наживо майбутню країну Оз. Осяяне електричними вогнями Біле місто архітектора Бьорнема довело, що люди мусять жити не в укритих промисловим смогом нетрях, а серед краси, гармонії та безпеки. І якщо одержимий вбивством лиходій колись з'явиться на вулицях їхніх міст, він не залишиться непокараним, а його жертви — непоміченими.

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)